

de beide koeien eenigen tijd in ons bezit waren, kreeg de eene een gebrek, waardoor het niet mogelijk was haar langer te behouden en de vecarts raadde ons aan ze te slachten. Dit was voor ons een zware beproeving, maar wij mochten deze zaak den Heere opdragen. Ook hier toonde de Heere, dat Hij is een hoorder des gebeds. Zeer weinige dagen, nadat de koe geslacht was, kwamen des avonds de weezen ons woonvertrek binnenstormen, uit ééne mond roepende: „De koe is weerom gekomen.” Ik ging naar den stal en waarlijk daar stonden twee koeien. Spoedig werd het raadsel voor mij opgelost. Een edele dame, die in de nabijheid van de Weesinrichting woonde, had gehoord, dat wij een van onze koeien hadden moeten slachten en nu had zij haar knecht naar de markt gezonden om een andere te koopen en zij had deze des avonds stil op stal laten brengen, zonder dat ik zulks had gezien. De landbouwer, die ons de eerste koe had gezonden, vernam spoedig het ongeluk, dat ons met dit dier was overkomen. Hij schreef mij: „Ik heb misschien een kreupel offer gezonden en daarom zend ik u hierbij f 200 om eene nieuwe koe te koopen.” Zoo hadden wij nu drie koeien in plaats van twee, en daarbij nog het vleesch van een koe in het vat, dat zeer gezond voedsel was voor de weezen.

Ziedaar, waarde lezer, een weinig van hetgeen God mij heeft doen ondervinden van de verhooring des gebeds. Ik zou daarvan een boekdeel kunnen vullen, doch het zou telkens een herhaling of liever een bevestiging zijn van de woorden van onzen gezegenden Heiland: „Wie bidt, die ontvangt.” Laat uw ziel toch niet langer geschokt worden door twijfel, maar vertrouw op God en wees daarvan zeker, Zijn hulp zal blijken.

Als alles vliedt,
Hij verlaat ons niet,
Groeter dan de Helper
Is de nood toch niet.

En zeer waar en schoon heeft onze Philips gezongen:

Schoon haat ons bespring en 't zwaard ons verschrik,
En vriendschap en trouw ons 't hart niet verkwik,
Toch blijft onzer ziele, wat troost haar kan biën,
In 't woord der belofte: de Heer zal voorzien.

De vogel vindt brood in 't wintergetij,
De hand, die hem voedt, hoedt u ook en mij;
Moog ver dan en verder de hoop ons ontvliën,
Het woord blijft geschreven: de Heer zal voorzien.

Toon wereld en vleesch dan vrij ons hun macht.
Wie stout in zijn trots 't geloove veracht,
Ik bouw op mijn Heiland, ik weet wien ik dien
Gerust in zijn troostwoord: de Heer zal voorzien.

En daalt ook ter helft mijns levens het licht,
In Jezus getroost bij dood en gericht,
Zal 'k stervend als offer mijn dank nog Hem biën,
Wiens kruis 't mij bezegelt: de Heer zal voorzien.

HET LUTHER-MONUMENT TE WORMS.

(Bij de Plaats.)

Heeft Luther zichzelf ook al het grootste monument in de harten van alle protestanten en inzonderheid voor alle Evangelischen in Duitschland gesticht door zijn arbeid, in deze eeuw stond in Duitschland een man op, die niet alleen een groot kunstenaar maar ook een vroom Christen was, en voor den hervormer en zijn medestrijders een kostbaar gedenkteeken oprichtte. Ernst Rietschel (1804—1861) heeft in de stad, waar Luther op het hoogste punt van zijn reformatorische loopbaan stond, in het doode erts Luthers geestelijke grootheid op krachtige wijze uitgedrukt. Het Luther-monument te Worms is Rietschels laatste en grootste schepping, en al heeft hij ook alleen maar het model van Luther en Wicleff kunnen voltooiën (ook de reliefs), zoo is toch de samenstelling van het geheel zijn werk. In Luther moest de reformatie als een kracht Gods en tevens als een noodzakelijk gevolg van hetgeen aan de hervorming voorafgegaan was, voorgesteld worden.

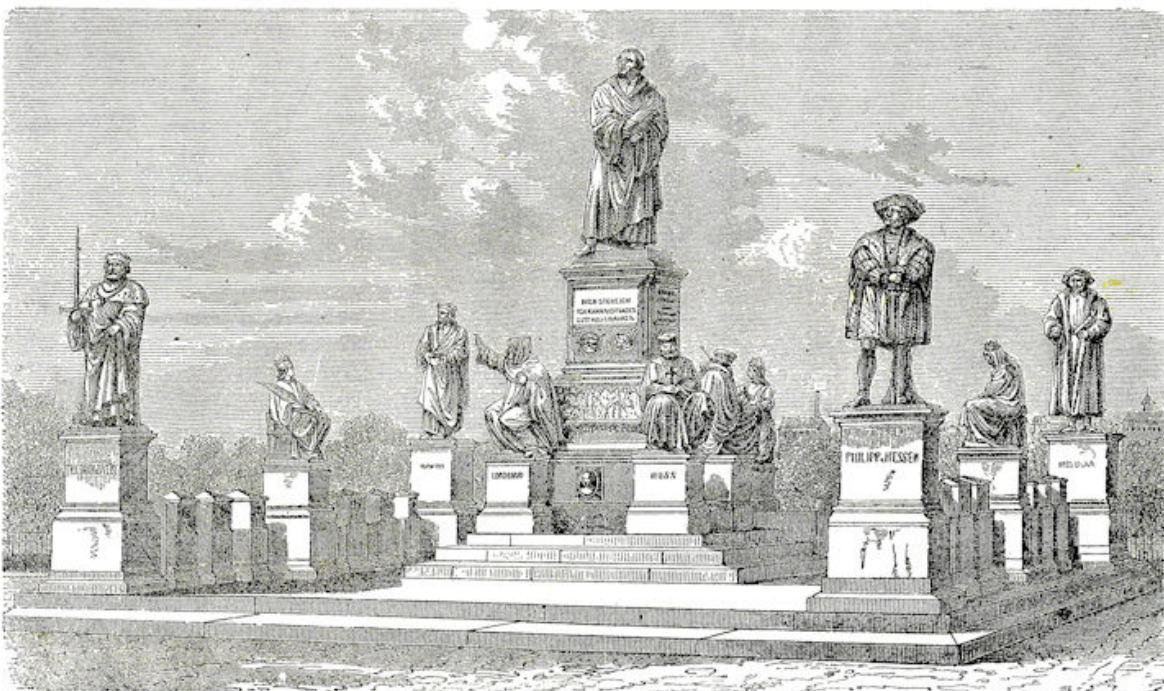
Luther, boven al zijn medestrijders het hoofd verheffend, staat daar in zijn protestantsch koorgewaad, met de rechterhand op den Bijbel, dien hij in de linker draagt, als wilde hij zeggen, dat alleen Gods Woord de onfeilbare grondslag van zijn geloof was. Het naar boven gericht gelaat weerspiegelt zijn onwankelbaar vertrouwen op God en zijn overtuiging van de waarheid op een wijze, die geen pen kan beschrijven.

Op de vier pijlers van het 5 meter hooge,

rijk versierde voetstuk van het Lutherbeeld zitten vier voorloopers der hervorming: Petrus Waldus, Johannes Wicleff, Johannes Huss en Hieronymus Savonarola. De eerste draagt een pelgrimsgewaad, als een heenwijzing op de verre reizen, die hij later als prediker van het Evangelie ondernam, Wicleff houdt op zijne knieën den opengeslagen Bijbel, Huss is biddende voorgesteld en houdt met beide handen een crucifix vast, Savonarola staat daar als een vurige prediker.

Het voetstuk, op welks hoeken deze vier

Frederik de Grootmoedige. Op de achterzijde staat het woord: „Het Evangelie, dat de Heere den Apostelen in den mond gelegd heeft, is zijn zwaard; daarmede slaat hij in de wereld als met donder en bliksem.” Daaronder zijn de beeltenissen der beide ridders Ulrich van Hütten en Frans von Sickingen aangebracht. Ter rechterzijde van Luther vindt men deze twee spreuken: „Het geloof is niets anders, dan het zuivere, waarachtige leven in God zelf.” „Tot recht verstand der Schrift is de Geest van Christus noodig.” Daaronder de beel-

HET LUTHER-MONUMENT TE WORMS.

voorloopers van Luther geplaatst zijn, is in drie deelen verdeeld: het onderste van gepolijst marmmer en twee kapiteelen. Het bovenste kapiteel bevat op elk zijner vier zijkanten een spreuk van Luther en onder elk daarvan medaillonportretten van mannen, die met Luther voor de hervorming werkzaam waren.

Op de voorzijde onmiddellijk onder het beeld van Luther staat het woord, waarmede hij zijne verdediging op den Rijksdag te Worms sloot: „Hier sta ik, ik kan niet anders, God helpe mij, Amen!” Daaronder prijken de beeltenissen der beide Saksische keurvorsten: Johan de Standvastige en Johan

tenissen der Wittenbergsche theologen Justus Jonas en Johan Bugenhagen. Het zijvlak aan de linkerhand van Luther draagt de inscriptie: „Wie Christus recht verstaan, kunnen geen inzettingen van menschen gevangennemen. Zij zijn vrij, niet naar het vleesch maar naar het geweten.” Daaronder Zwingli en Calvijn.

Het tweede kapiteel bevat op zijne vier zijden reliefs, die de merkwaardigste voorvallen uit Luthers leven te aanschouwen geven. De voorzijde toont ons Luther op den rijksdag te Worms, de achterzijde, terwijl hij zijn 95 stellingen hecht aan de deur der slotkapel te Wittenberg. Op de

rechterzijde zien wij, dat Luther door Bugenhagen getrouwd wordt en zelf het Avondmaal uitreikt; de linkerzijde stelt hem voor als prediker en vertaler van de Heilige Schrift.

Het voetstuk eindelijk draagt op zijn vier velden de wapens der vijf Duitsche vorsten en der twee steden, die de Augsburgsche confessie onderteekenden en den 25 Juni 1530 den keizer overreikten: Keur-Saksen, Anhalt en Brandenburg, Hessen en Brunswijk-Luneburg, Neurenberg en Reutlingen.

Dit hoofd-monument is omgeven door een met tinnen gekroond muurwerk, dat aan de voorzijde door een 10 meter breeden ingang den toegang tot het hoofd-monument openlaat. Aan de binnenzijde dezer omheining dragen de 24 tinnen de wapens van even zooveel steden, die de hervorming trouw toegedaan waren. Deze steden zijn: Brunswijk, Bremen, Constanz, Eisenach, Eisleben, Emden, Erfurt, Frankfort a/d Main, Schwabisch-Hall, Hamburg, Heilbronn, Jena, Königsberg, Leipzig, Lindau, Lübeck, Meiningen, Nördlingen, Riga, Schmalkalden, Straatsburg, Ulm en Wittenberg.

Op de vier hoeken verheffen zich op $2\frac{1}{2}$ meter hooge voetstukken van marmer de $2\frac{2}{3}$ meter hooge bronzen beelden der machtigste beschermers der hervorming; vooraan: Frederik de Wijze, keurvorst van Saksen,

en Philips de Grootmoedige, landgraaf van Hessen; achteraan: Philippus Melancton en Reuchlin. Dit is nu helaas, een aanvulling van het viertal uit verlegenheid, want Johannes Reuchlin heeft als grondig kenner der Hebreuwsche taal toch niet die persoonlijke beteekenis voor de hervorming gehad als Philippus Melancton.

Tusschen deze vier groote standbeelden verheffen zich in de drie gesloten zijden der omheining de middelste tinnen weder tot 2 meter hooge voetstukken voor drie zittende stedelijke figuren: Augsburg met den vredes palm in de eene hand, herinnerende aan den Augsburgschen godsdienstvrede, terwijl zij in de andere hand de belijdenis zelve houdt; dan het protesteerende Spiers, herinnerende aan den spotnaam „Protestanten,” dien de Evangelischen daar ontvingen en eindelijk het treurende Maagdenburg, in diepe smart het edel hoofd op de borst doende zinken. Reeds onder Karel V kon deze stad noch door den rijksban noch door zware belegering afvallig gemaakt worden, en in den dertigjarigen oorlog bereidden Tilly's soldaten haar bijna den ondergang.

Dat de hervorming een zaak is van de geheele evangelische christenheid en niet enkel een persoonlijke schepping van Luther drukt dit monument te Worms op grootsche wijze uit.

VERLOREN EN GEVONDEN.

Honderd jaren geleden stond in Normandië op een hooge rots aan de zee gelegen, een prachtig oud slot. Het behoorde aan graaf Grammont die met zijne vrouw en zijn eenig kind, de toen zesjarige Natalie, gewoonlijk de zomermaanden hier doorbracht; den winter vertoefde men aan het koninklijk hof te Parijs.

Het opzicht over de bezittingen had de eerwaardige heer Karel, die met zijne vrouw reeds den vader van den tegenwoordigen graaf gediend had. De kleine Natalie en Sophie, het dochtertje van den rentmees-

ter, waren onafscheidelijke vriendinnen. Natalie begon na Nieuwjaar reeds de dagen te tellen, die er nog moesten verlopen, voor de eerste Mei aanbrak, en voor het paleis haars vaders te Parijs de vergulde reiswagen voorkwam, met zes schimmels bespannen. Naderde de wagen de bezittingen van den graaf, dan luidden de klokken van alle dorpen, die hem behoorden. De rentmeester stond dan met zijn dochtertje aan de hand, de familie op te wachten. Sophie reikte schuchter een bouquet aan de gravin over, maar vloog daarna Na-